

บทที่ 6

รัสเซีย และสงครามโลกครั้งที่สอง

สงครามโลกครั้งที่สองนับเนื่องได้ว่าเป็นมหายุทธที่เปิดโอกาสให้มีการทดสอบศักยภาพของอาวุธยุทธโศปกรณ์ครั้งยิ่งใหญ่ โดยใช้ชีวิตของมนุษยชาติเป็นเครื่องเดิมพัน อาวุธทันสมัยมากมายได้ถูกนำมาทดลองใช้ทำหั่นชีวิตผู้คนประมาณ 54 ล้านคน การตัดสินใจเพียงชั่ววูบหนึ่งของรัฐบุรุษในบรรดารัฐมหาอำนาจ จึงมีความหมายใหญ่หลวงต่อสันติภาพหรือสงครามซึ่งย่อมมีผลต่อชีวิตและทรัพย์สินของมวลมนุษยชาติ

อิตเลอร์อาจจะต้องการยุโรปตะวันออกโดยคาดว่า บรรดามหาอำนาจจะยินยอมผ่อนปรนเช่นเคย สนธิสัญญาไม่รุกรานซึ่งกันและกันที่เยอรมนีได้ร่วมลงนามกับรัสเซียคงจะสามารถทำให้เหล่ามหาอำนาจยับยั้งซึ่งใจที่จะกระโจนลงไปช่วยโปแลนด์ การบุกโปแลนด์จึงเป็นเพียงยุทธการจำกัดขอบเขตเฉพาะแหล่งได้ (Local war) โดยไม่ลุกลามเป็นมหายุทธที่กระจายขอบเขตกว้างขวาง (General war) แต่เมื่ออังกฤษและฝรั่งเศสตัดสินใจที่จะเสี่ยงเข้าสู่สงครามเพื่อสกัดกั้นการขยายอำนาจอาณาเขตของเยอรมนีสู่ตะวันออก เยอรมนีก็เริ่มตระหนักแล้วว่า รูปโฉมของสงครามจะต้องเปลี่ยนแปลงอย่างหลีกเลี่ยงมิได้ สงครามอิตเลอร์ได้กลายเป็นสงครามเบ็ดเสร็จ (Total war) สำหรับประชาชาติเยอรมันไปแล้ว

ถ้าเยอรมนีตระหนักถึงรูปการณ์ของสงครามที่คับคูลานมาถึง รัสเซียก็ยังมีเหตุผลที่จะต้องตั้งมั่นยิ่งกว่าเยอรมนี สนธิสัญญาที่ทำกับเยอรมนีไม่อาจยับยั้งอังกฤษ และฝรั่งเศสมิให้แต่ละต้องไปแลนด์ได้ดังที่คาดคิด

รัสเซียและสงครามโลกครั้งที่สอง

รัสเซียเต็มใจไปด้วยความตื่นกลัวเพราะไม่พร้อมที่จะรบ อัตราเร่งของการทหารเยอรมนีที่รวดเร็วในการเคลื่อนกำลังพลทำให้รัสเซียทวีความตื่นกลัวยิ่งขึ้น รัสเซียได้แต่ไตร่ตรองถึงความเป็นไปได้ว่า โปแลนด์อาจจะยอมโอนอ่อนแก่เยอรมนีถึงขั้นทำสนธิสัญญาสันติภาพ ซึ่งจะทำให้รัสเซียอาจจะต้องเผชิญกับโปแลนด์และมหาอำนาจตะวันตกอย่างเดียวดาย สิ่งที่รัสเซียวิตกเป็นพิเศษคือ เยอรมนีจะขยายอำนาจอิทธิพลไปโดยไม่มีที่สิ้นสุด หรือจะยอมยั้งหยุดอยู่ที่ชายแดนโปแลนด์

ในวันที่ 3 กันยายน เยอรมนีได้ทาบทามรัสเซียให้แทรกแซงทางทหารในโปแลนด์ และร่วมการจัดสรรปันส่วนดินแดนโปแลนด์ แต่รัสเซียปิดข้อเสนอนั้นด้วยเห็นว่า ยังไม่ถึงเวลาที่จะกระทำการแบ่งโปแลนด์เช่นนั้น การแทรกแซงทางทหารต้องอาศัยการเตรียมพร้อมรบซึ่งใช้เวลาพอสมควร ภัยญี่ปุ่นมีส่วนสำคัญที่ทำให้รัสเซียต้องปิดข้อเสนอเยอรมัน เพราะเกรงญี่ปุ่นก่อศึกกระหนาบรัสเซีย ทั้งโปแลนด์และบรรดามหาอำนาจตะวันตกเข้าใจเจตจำนงของรัสเซียผิดพลาดมาก เพราะรัสเซียได้ดำเนินการทูตเสนอให้ความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจและการทหารแก่โปแลนด์ แต่แล้วเมื่อเห็นฝ่ายตะวันตกมิได้ยื่นมือเข้ามาช่วยโปแลนด์ รัสเซียก็เปลี่ยนท่าทีใหม่ ในวันที่ 10 กันยายน รัสเซียได้ประกาศระดมพลบางส่วนเพื่อเตรียมแทรกแซงทางทหารในโปแลนด์ตามคำเชื้อเชิญของเยอรมนี และเตรียมเจรจากับญี่ปุ่นเพื่อขจัดศึกสองด้าน

ตั้งแต่ฤดูร้อนของปี ค.ศ. 1938 ความสัมพันธ์ระหว่างรัสเซียกับญี่ปุ่นเสื่อมทรามลงด้วยเหตุการณ์พิพาทชายแดนตามแนวพรมแดนระหว่างรัสเซียกับแมนจูเรีย แม้ญี่ปุ่นจะเป็นฝ่ายปราชัยในการปะทะ แต่รัสเซียก็มีความวิตกกังวลที่จะต้องเผชิญศึกสองด้าน คือ เผชิญเยอรมนีทางพรมแดนตะวันตก และเผชิญญี่ปุ่นทางพรมแดนตะวันออก รัสเซียต้องการที่จะเผชิญศึกเพียงด้านเดียวคือ ด้านเยอรมนี รัสเซียจึงเปิดโอกาสเจรจายุติกรณีพิพาทชายแดนกับญี่ปุ่นและได้ลงนามในข้อตกลงที่เมืองมอสโก เมื่อวันที่ 15 กันยายน ค.ศ. 1939 เมื่อได้สมานไมตรีกับญี่ปุ่นแล้ว สองวันต่อมารุสเซียจึงสามารถเคลื่อนพลบุกโปแลนด์ด้วยข้ออ้างว่าต้องการคุ้มครองยูเครนและรัสเซียขาว การบุกครั้งนั้นยังเป็นการตรวจสอบและหยั่งเชิงว่า อังกฤษและฝรั่งเศสจะมีปฏิกิริยาตอบโต้อย่างไร

รัสเซียมีแผนการแบ่งโปแลนด์ที่จะกีดขวางมิให้เยอรมนีถือโปแลนด์เป็นรัฐภายใต้การอารักขา (Protectorate) รัสเซียหมายตาไปที่ดินแดนลิทัวเนียเป็นข้อตอบแทนที่เยอรมนียึดครองลูบิน (Lubin) และกรุงวอร์ซอ ในวันที่ 27 กันยายน รัสเซียได้เปิดการเจรจากับเยอรมนี โดยตกลงว่าไม่รับรองพรมแดนรัสเซีย-โปแลนด์ตามแนวพรมแดนที่ลอร์ด เคอร์ซัน (Lord Curzon) ได้เคยกำหนดไว้ เยอรมนีได้โปแลนด์ รัสเซียได้ยูเครน รัสเซียขาว และลิทัวเนีย รัสเซียยังตกลงปากรับคำที่จะให้ความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจแก่เยอรมนีด้วยเพื่อแลกกับผลประโยชน์ทางการเมือง รัสเซียตกลงขายน้ำมัน เหล็ก ข้าว ผลผลิตอุตสาหกรรมและยุทธปัจจัยแก่เยอรมนี และยินยอมให้เยอรมนีใช้เมืองเมอร์แมนส์ก (Murmansk) เป็นฐานทัพของราชนาวีเยอรมัน ในวันที่ 28 กันยายน เยอรมนีและรัสเซียได้ตกลงแลกเปลี่ยนประชากรกัน โดยรัสเซียอพยพผู้คนที่เป็นปฏิปักษ์ทางการเมืองออกนอกประเทศ ที่นับว่าสำคัญคือ ข้อตกลงทางทหารที่เน้นเรื่องยุทธศาสตร์ทางทะเลที่รัสเซียจะเอื้อประโยชน์แก่เยอรมนี โดยเฉพาะ

เมืองเมอร์แมนส์ก์ ซึ่งอยู่ใกล้จุดยุทธศาสตร์ทางทะเล รัสเซียเรียกร้องขอพิมพ์เขียวของการสร้างราชนาวีเยอรมัน แต่เยอรมนีได้จำกัดความช่วยเหลือแก่รัสเซียในเรื่องดังกล่าวด้วยเหตุที่ไม่ไว้วางใจรัสเซีย

การเจรจาที่เริ่มตั้งแต่ปลายเดือนกันยายนจนถึงกุมภาพันธ์ปีต่อมา ได้ทำให้รัสเซียเสมือนเป็นรัฐบริวารของเยอรมนี เพราะตามข้อตกลงนั้น รัสเซียต้องให้ความช่วยเหลือแก่เยอรมนีในการทำศึกสงคราม และเป็นผู้แทนซื้อหายุทธปัจจัยจากกลุ่มประเทศที่สามเพื่อหลีกเลี่ยงการถูกปิดล้อม ข้อตกลงนั้นเป็นข้อตกลงตามความจำเป็นและเพื่อความสะดวก (a marriage of convenience) ในการที่รัสเซียจะกลืนกินดินแดนบางส่วนของโปแลนด์ เป็นการดำเนินนโยบายแผ่ขยายอำนาจอิทธิพลตามลักษณะจักรวรรดินิยม ที่มีได้แตกต่างไปจากพฤติกรรมในอดีตของราชอาณาจักรมัสโควี (Muscovite Principality) เมื่อโปแลนด์ตกเป็นของเยอรมนีแล้ว ทั้งเยอรมนีและรัสเซียก็ร่ำร้องต้องการสันติภาพทั้ง ๆ ที่ปรารถนาสงครามต่อไป รัสเซียเกรงว่าตนจะตกเป็นฝ่ายเสียเปรียบ การดำเนินสงครามต่อไปจักถือว่า อังกฤษและฝรั่งเศสต้องรับผิดชอบที่ได้สำแดงความกระหายดินแดนเยี่ยงอย่างจักรวรรดินิยมนายทุนทั่วไป

เมื่อต้นสงครามโลก อาจจะกล่าวได้ว่า รัสเซียประสบความสำเร็จในการสร้างระบบความมั่นคงปลอดภัยที่ประกอบด้วยกลุ่มรัฐในภูมิภาคทะเลบอลติก รัสเซียขาว (Byelorussia) ยูเครนตะวันตก เบสซาราเบียตะวันตกและโปแลนด์ เป็นแนวป้องกันตนจากภัยที่อาจจะมาจากยุโรปตะวันตก บรรดารัฐต่าง ๆ เหล่านี้ได้ยินยอมลงนามร่วมกับรัสเซียในสนธิสัญญาว่าด้วยความช่วยเหลือร่วมกัน (Mutual Assistance) ตั้งแต่เดือนตุลาคม ค.ศ. 1939 รัสเซียบีบบังคับกลุ่มประเทศในภูมิภาคบอลติกให้ต้องจำยอมให้รัสเซียจัดตั้งฐานทัพเรือและมีกองทัพประจำการขึ้นในดินแดนของตน

ประเทศที่สร้างความหนักใจแก่รัสเซียคือ ตุรกีและฟินแลนด์ ตุรกีได้ประกาศให้ร่วมมือกับบรรดามหาอำนาจตะวันตกในการปกป้องน่านน้ำเมดิเตอร์เรเนียน พรมแดนรัสเซียทางใต้จึงเป็นพรมแดนที่ไม่มั่นคงไปโดยปริยาย ส่วนทางพรมแดนเหนือสุด ฟินแลนด์แสดงท่าทีชัดเจนไม่ร่วมมือกับรัสเซียในการจัดตั้งระบบความมั่นคงปลอดภัย รัสเซียได้ตั้งข้อเรียกร้องต่อไปนี้ต่อฟินแลนด์.-

1. ขอปรับปรุงพรมแดนบริเวณคอคอดคาร์เลีย (Karelian Isthus) ซึ่งเป็นบริเวณใกล้เคียงเลนินกราด (ปีโตรกราดเดิม) และเส้นทางรถไฟระหว่างครอนสตัดท์ (Kronstadt) กับเมืองเมอร์แมนส์ก์

2. ขอเช่าคาบสมุทรฮันโก (Hangoe Peninsular) และคาบสมุทรรีบาซุส (Rybachus Peninsular) เพื่อจัดตั้งฐานทัพเรือ

ฟินแลนด์ได้รับข้อเสนอทุกประการ ยกเว้นการให้เช่าคาบสมุทรฮันโก ฟินแลนด์เองได้จัดตั้งแนวป้องกันตนเองด้วยที่เรียกว่า แนวแมนเนอร์เฮม (Mannerheim Line) การเจรจาล้มเหลวในเดือนพฤศจิกายน รัสเซียและฟินแลนด์ได้เปิดฉากการรบขึ้นในฤดูหนาวนั้น นอร์เวย์และสวีเดนประกาศวางตนเป็นกลาง เยอรมนีเข้าแทรกแซงทางทหาร ส่วนบรรดามหาอำนาจตะวันตกมีนโยบายช่วยฟินแลนด์ โดยตัดสวิตเซอร์แลนด์เข้าแทรกแซงทางทหารในสงคราม แต่การปฏิบัติการทางทหารล้มเหลว เพราะนอร์เวย์และสวีเดนปฏิเสธที่จะให้กองทัพฝ่ายตะวันตกเดินทัพผ่านไปสู่อินแลนด์

การที่รัสเซียตัดสวิตเซอร์แลนด์นั้น ได้ทำให้รัสเซียเสียภาพพจน์มาก สันนิบาตชาติได้ประกาศขับรัสเซีย การรบได้ยุติลงไม่นานนักด้วยเหตุที่รัสเซียยังหวังทางไมตรีกับสหรัฐอเมริกาและเกรงบรรดามหาอำนาจตะวันตกจะเข้าแทรกแซงทางทหาร จากข้อตกลงสงบศึกแห่งเดือนมีนาคม ค.ศ. 1940 รัสเซียได้จัดตั้งฐานทัพเรือและบกขึ้นในดินแดนฟินแลนด์ ระบบความมั่นคงของรัสเซียเริ่มตั้งมั่นแล้ว แต่พรมแดนตอนเหนือยังไม่มีคามมั่นคงเต็มที่ เพราะเยอรมนีอาจจะรุกรานสวีเดนและฟินแลนด์ซึ่งเป็นประเทศหน้าด่านพรมแดนตอนเหนือของรัสเซียได้ รัสเซียจึงยังต้องระแวดระวังพรมแดนตอนเหนือ

สงครามโลกได้ขยายขอบเขตยุทธภูมิอย่างแท้จริง เมื่อเยอรมนีเปิดแนวรบกับบรรดามหาอำนาจตะวันตกในเดือนพฤษภาคม เป็นการรบที่ผิดความคาดหมายของรัสเซีย เพราะสงครามมิได้ชะงักอยู่กับที่ (sitting war) ซึ่งจะช่วยให้เยอรมนีให้จมปลักในแนวรบตะวันตกจนสุดสิ้นพลังที่จะหวนกลับมาเป็นภัยต่อรัสเซีย เยอรมนีรบรุกไม่หยุดยั้งโดยฝ่ายตะวันตกเป็นฝ่ายถอยร่น ความปราชัยครั้งใหญ่ที่สุดที่สร้างความตื่นตระหนกให้แก่รัสเซีย คือ การที่ฝรั่งเศสพ่ายแพ้แก่เยอรมนี ในวันที่ 23 มิถุนายน ค.ศ. 1940 เยอรมนีได้ตั้งตนเป็นใหญ่ในยุโรปผิดความคาดหมายของรัสเซียโดยสิ้นเชิง ในทวีปยุโรปมีเพียงสองมหาอำนาจเท่านั้นที่ยังยืนหยัดในเอกราชอยู่ได้คือ อังกฤษและรัสเซีย อังกฤษได้เริ่มทาบทามรัสเซีย แต่รัสเซียยังเพิกเฉยอยู่ รัสเซียได้เร่งรีบประกาศผนวกกลุ่มประเทศในภูมิภาคบอลติกในเดือนสิงหาคม เพราะรัสเซียเกรงว่า เยอรมนีอาจจะรุกเข้ายึดครองดินแดนส่วนนั้น

ตามสนธิสัญญาไม่รุกรานซึ่งกันและกัน (ค.ศ. 1939) เยอรมนีได้ยืนยันไม่มีผลประโยชน์เกี่ยวข้องกับคาบสมุทรบอลข่าน และดินแดนสองช่องแคบ (The Straits คือ ช่องแคบบอสโพรุส และดาร์ดาแนลส์) แต่สถานการณ์ปี ค.ศ. 1940 ได้เปลี่ยนแปลงไปแล้วในด้านที่เป็นอันตรายต่อรัสเซีย รัสเซียจึงตั้งข้อเรียกร้องต่ออูเมเนียวว่า ตนต้องการดินแดนเบสซาราเบีย

และบูโควีนา (Bukovina) เพื่อป้องกันมิให้รูเมเนียเปิดทางให้กองทัพเยอรมนีเดินทางผ่านไป
รุกรานยูเครนของรัสเซียในภายภาคหน้า การเรียกร้องนั้นดำเนินไปโดยเสี่ยงต่อการที่ต้อง
เผชิญหน้าฮิตเลอร์เป็นอย่างยิ่ง ในเดือนกรกฎาคม รูเมเนียยินยอมตามข้อเรียกร้องของรัสเซีย
ซึ่งเห็นได้ชัดว่า รัสเซียรู้จักอ่อนของระบบความมั่นคงปลอดภัยของตนดีว่าอยู่ที่พรมแดนด้าน
ยูเครน แต่แล้วรัสเซียก็เริ่มตระหนกอีก เมื่อฮิตเลอร์ประสบความสำเร็จในการแทรกอำนาจ
อิทธิพลเข้าไปในบอลข่าน เพื่อตรวจสอบการขยายอำนาจอาณาเขตของรัสเซียด้วยการที่
รูเมเนียเองต้องเสียดินแดนบางส่วนให้ฮังการีและบัลแกเรีย ซึ่งเป็นพันธมิตรของเยอรมนี
และต่อมาในวันที่ 27 กันยายน ค.ศ. 1940 เยอรมนี อิตาลี และญี่ปุ่นได้กระชับความสัมพันธ์
ต่อกันแน่นแฟ้นยิ่งขึ้นด้วยการลงนามในสนธิสัญญาไตรภาคี (Tripartite Treaty) ซึ่งระบุความ
สำคัญตอนหนึ่งที่เกี่ยวข้องต่อความมั่นคงปลอดภัยของรัสเซียมากกว่า ถ้าสมาชิกใดถูกรุกราน
โดยศัตรูใหม่ คู่ภาคีจะเข้าช่วย ความนี้ได้สร้างความหวาดระแวงให้แก่รัสเซียเป็นอย่างยิ่ง
จึงมีการเปิดการเจรจากับฮิตเลอร์เป็นเวลาสองวัน (วันที่ 12 – 14 พฤศจิกายน) ฮิตเลอร์
เชื้อเชิญรัสเซียเข้าร่วมสนธิสัญญาไตรภาคี และขอให้รัสเซียเปิดแนวรบตะวันออกต่อต้าน
อังกฤษในเปอร์เซียและอินเดีย เพื่อเป็นการกระจายพลังกำลังของฝ่ายพันธมิตรในแนวรบ
ตะวันออก รัสเซียได้ตั้งเงื่อนไขต่อไปนี้จะเข้าร่วมสนธิสัญญาไตรภาคี.--

1. กำหนดเขตขยายอำนาจอาณาเขตรัสเซียตั้งแต่ทะเลสาบแคสเปียนตอนใต้
ไปจรดอ่าวเปอร์เซีย
2. เยอรมนีถอนตัวออกจากฟินแลนด์
3. รัสเซียมีฐานปฏิบัติการทางทหารในบัลแกเรีย
4. เยอรมนีรับรองที่จะให้รัสเซียกำหนดดินแดนสองช่องแคบเป็นเขตทหาร
(Militarized Straits)
5. ญี่ปุ่นต้องสละสิทธิ์สัมปทานเหมืองถ่านหินและน้ำมันในเกาะชวาลินตอนใต้
เงื่อนไขของรัสเซียและข้อเรียกร้องของเยอรมนีย่อมเดินสวนทางกันโดยประการ
ฉะนี้ นับแต่ปี 1940 ต่างก็มีความขัดแย้งต่อกัน ดังปรากฏจากการที่รัสเซียผนวกดินแดน
บอลติกซึ่งกระตุ้นให้เยอรมนีไตร่ตรองแผนขยายอำนาจอาณาเขตสู่ตะวันออก รัสเซียยัง
ก้าวรุดหน้าอีกด้วยการขยายอำนาจอิทธิพลในบอลข่าน และสู่สองช่องแคบ ที่นับว่าสร้างความ
เจ็บแค้นแก่เยอรมนีอีกก็คือ การที่รัสเซียอพยพชนกลุ่มน้อยเยอรมันออกจากยุโรปตะวันออก
ให้คืนสู่ประเทศเยอรมนี อันที่จริงนโยบายเยอรมนีที่มีต่อยุโรปตะวันออกนั้นมิใช่จะไม่มีปรากฏ
มาก่อน ดังจะเห็นได้ชัดเช่นกันว่า พฤติกรรมเยอรมนีก็สร้างความไม่พอใจแก่รัสเซีย กล่าวคือ
เยอรมนีสนับสนุนกลุ่มประเทศในภูมิภาคบอลติก โปแลนด์และยูเครนให้กู้เอกราช ก่อสงคราม

ครูเสดต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์ อีกทั้งตามข้อตกลง เมื่อวันที่ 27 กันยายน ค.ศ. 1939
รัสเซียให้ความช่วยเหลือด้านยุทธปัจจัยแก่เยอรมนีมากจนดูเหมือนว่า รัสเซียเป็นอาณานิคม
หรือ “อินเดีย” ของเยอรมนีโดยปริยาย (ดังที่อินเดียเป็นอาณานิคมของอังกฤษ)

ทั้งสองฝ่ายเริ่มไม่พึงพอใจกันมากขึ้นตามลำดับ จนในเดือนกรกฎาคม ค.ศ. 1940
เยอรมนีเริ่มคิดถึงการบุกรัสเซียด้วยเหตุที่ได้ตั้งมั่นแล้วว่า จะไม่มีการโอนอ่อนผ่อนปรน
สิ่งใด ๆ แก่รัสเซียอีกต่อไปแล้ว และถึงเวลาแล้วที่เยอรมันจำเป็นต้องสกัดกั้นรัสเซียมิให้แผ่
ขยายอำนาจในบอลข่านไปสู่บัลแกเรียและสองช่องแคบ แผนบุกรัสเซียได้ถูกร่างขึ้นตั้งแต่
เดือนพฤศจิกายน – ธันวาคมเรียกว่าปฏิบัติการบาร์บารอสซา (Operation Barbarossa) ซึ่งเป็น
แผนปฏิบัติการที่ร่างขึ้นทั้ง ๆ ที่สงครามปราบอังกฤษยังไม่สำเร็จลุล่วง แต่แผนปฏิบัติการ
ก็ถูกกำหนดแล้ว ให้ดำเนินการในเดือนกันยายน ค.ศ. 1941

สิ่งบอกเหตุให้รัสเซียเริ่มไหวตัวต่อท่าทีเยอรมนีคือ การที่เยอรมนีได้เคลื่อนไหวกุ
กับน่านสู่วัลแกเรียในเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. 1941 และเยอรมนีได้เจรจาความกับฟินแลนด์
รัสเซียเริ่มวิตกมากกว่า ฟินแลนด์อาจเปิดดินแดนให้เป็นทางผ่านแก่เยอรมนีในการบุกรัสเซีย
ความเกรงเกรงภัยเยอรมันที่ดูจะเด่นชัดขึ้นทุกที ทำให้รัสเซียจำต้องค้นหาหนทางป้องกัน
ศึกกระหนาบข้างในภายภาคหน้า ในเดือนมีนาคมนั่นเอง ญูโปเนนเองก็หยั่งทางไมตรีรัสเซียเช่น
กันโดยเป็นฝ่ายทาบทามรัสเซียว่าจะมีนโยบายประการใดต่อการที่ญูโปเนนจะขยายอำนาจในน่าน
น้ำแปซิฟิกโดยเฉพาะในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์ รัสเซียก็ต้องการทางไมตรีกับญูโปเนน เพื่อขจัด
ศึกกระหนาบข้าง ซึ่งจะเป็นผลดีต่อรัสเซียที่จะสามารถสู้ศึกเยอรมันได้สะดวกโดยมิต้องพะวง
พรมแดนของตนทางตะวันออก ผลประโยชน์ที่หวังต่อกันทำให้ญูโปเนนกับรัสเซียสามารถลงนาม
กันได้ในกติกาสัญญาว่าด้วยความเป็นกลาง (Neutrality Pact) ในวันที่ 13 เมษายน ค.ศ. 1941
ตามกติกาสัญญาข้อหนึ่งได้ระบุว่า รัสเซียถือว่ามองโกเลียนอกเป็นเขตอิทธิพลของตน และ
ญูโปเนนก็ถือว่าแมนจูเรียเป็นเขตอิทธิพลของตน

แม้รัสเซียจะเตรียมพร้อมที่จะสู้เยอรมนี แต่รัสเซียก็ได้สิ้นหวังหนทางที่จะดำเนินการ
ทางการทูตกับเยอรมนี เพราะโดยเนื้อแท้แล้ว รัสเซียยังไม่ปรารถนาที่จะเข้าร่วมสงคราม
โลก เมื่อเยอรมนีบุกเข้ายึดครองบอลข่านได้ทั้งหมดในเดือนเมษายน อีกทั้งการที่กรีซและ
ยูโกสลาเวียเองต่อต้านเยอรมนีอย่างเหนียวแน่นก็มีส่วนทำให้ตารางกำหนดเวลาบุกรัสเซีย
ต้องล่าช้าจากกำหนดเดิมมาก รัสเซียก็ได้พยายามอย่างยิ่งยวดที่จะหลีกเลี่ยงสงครามโดยใช้
การทูตนำหน้าการทหารอีก แต่แล้วรัสเซียก็ต้องสิ้นหวังเมื่อเยอรมนีบุกรัสเซียชนิดสายฟ้า
แลบ ในวันที่ 22 มิถุนายน ค.ศ. 1941 เป็นการบุกเร็วเกินคาดที่รัสเซียเตรียมตัวรับมือไม่ทันการณ์

การบุกรัสเซียเป็นการบุกที่สร้างความประหลาดใจไม่เฉพาะแก่รัสเซียเท่านั้น พันธมิตรก็เข้าใจผิดด้วย เดิมเป็นที่คาดหมายกันว่า เยอรมนีคงจะทำสงครามเปิดฉากในน่านน้ำเมดิเตอร์เรเนียน เพราะเยอรมนียึดครองบอลข่านแล้ว และทำสนธิสัญญาพันธมิตรกับตุรกี (มิถุนายน ค.ศ. 1941) การคาดการณ์เช่นนั้นเป็นการคิดคาดหมายผิดโดยสิ้นเชิง เพราะการยึดครองบอลข่านและผูกมิตรกับตุรกีนั้นเป็นบันไดขั้นสำคัญยิ่งสำหรับเยอรมนีที่จะก้าวไปสู่การบุกรัสเซีย โดยมุ่งทำลายกองทัพบกรัสเซียในดินแดนรัสเซียตะวันตก และทำลายแหล่งอุตสาหกรรมในบริเวณเทือกเขาอูราล (Ural) เยอรมนีมิได้มุ่งที่จะรุกคืบหน้าไปสู่ตัวภายในประเทศรัสเซีย แนวการโจมตีจึงมีลักษณะเป็นแนวตั้งตั้งตั้งแต่เมืองท่าอาแซนเจิลส์คทางเหนือไปจรดเมืองอัสตราข่านทางใต้ การโจมตีใช้ทั้งกำลังรถถังและเครื่องบิน

ในเดือนมิถุนายน เหล่าพันธมิตรของเยอรมนี ได้แก่ อิตาลี รัมเนีย เซโกสโลวะเกีย ฟินแลนด์ และฮังการีได้เข้าร่วมรบกับรัสเซียด้วย ในเดือนตุลาคม เยอรมนีรุกใกล้สู่ตัวเมืองมอสโกและเลนินกราดมาก แต่แล้วในวันที่ 29 ตุลาคม คณะเสนาธิการทหารเยอรมันได้สั่งหยุดการรบรุกและให้เปลี่ยนแนวรบใหม่ แต่ฮิตเลอร์ไม่ยอมทำตาม กลับสั่งให้รุกคืบหน้าจนเข้ายึดได้กรุงมอสโก รัฐบาลรัสเซียได้ทิ้งเมืองร้างไปตั้งมั่นที่เมืองซามารา (Samara) ในบริเวณลุ่มแม่น้ำโวลกา

การสู้รบกับเยอรมนีเป็นความยากลำบากยิ่งสำหรับรัสเซีย แม้การที่สหรัฐอเมริกาประกาศสงครามต่อญี่ปุ่นในเดือนธันวาคม จะเป็นการทำลายภาวะศึกกระหนาบข้างให้แก่รัสเซียแล้วก็ตาม เยอรมนีได้ยึดครองรัสเซียตะวันตก ซึ่งเป็นแหล่งที่มีโรงงานผลิตอาวุธยุทธโศปกรณ์ประมาณ 70% ของทั้งประเทศ เมื่อสิ้นปี 1941 เยอรมนียึดครองดินแดนรัสเซียที่มีประชากรประมาณ 40 ล้านคน รัสเซียมิได้ย่อท้อได้ดำเนินการย้ายโรงงานอุตสาหกรรมไปที่ดินแดนตะวันออกของตนคือไซบีเรีย เอเชียกลาง ลุ่มน้ำโวลกาตอนล่าง และบริเวณเทือกเขาอูราล

ชัยชนะที่ได้รับในการบุกรัสเซียเป็นชัยชนะที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความไม่แน่ใจในผลลัพธ์เท่าใดนัก เพราะเยอรมนีเองก็เกรงว่า รัสเซียอาจบุกเปอร์เซียแล้วประสานงานแนวรบกับอังกฤษได้ อีกทั้งการรบรุกเองเริ่มเผชิญความยากลำบากในด้านการส่งกำลังบำรุง ฤดูหนาวก็บั่นทอนพลกำลังและขวัญกำลังใจของทหารมาก เยอรมนีได้ส่งทหารจากแนวรบตะวันตกมาสู่รัสเซียมากไม่ขาดสาย แต่การรบเองนั้นเริ่มขาดการริเริ่มปฏิบัติการ กำลังทหารเพียงแต่รักษาที่มั่นประจำการมากกว่าจะรุกคืบหน้า เมื่อถึงคราวจำเป็น ทหารเยอรมันจึงจะรุก ในเดือนกันยายน ค.ศ. 1942 เยอรมนีรุกสู่บริเวณเทือกเขาคอเคซัสแหล่งน้ำมัน แต่ก็รุกไม่สำเร็จเพราะขาดแคลนเชื้อเพลิงและรัสเซียต่อต้านอย่างเหนียวแน่น

จากการรบที่ดำเนินมาโดยตลอดในการปกป้องประเทศของตนนั้น จะเห็นได้ว่า แผนตั้งรับเยอรมนีเป็นแผนที่ดัดแปลงมาจากอดีตที่รัสเซียเคยใช้กับสวีเดน (ค.ศ. 1708) และฝรั่งเศส (ค.ศ. 1812) มาแล้ว โดยรัสเซียมุ่งดำเนินการดังนี้.–

1. หวังพึ่งพาธรรมชาติฟ้าดิน กล่าวคือ ความกว้างใหญ่ไพศาลจะทำให้ศัตรูหลงติดกับดัก ง่ายแก่การดักทำลายกำลังด้วยกลยุทธ์กองโจรและหวังฟ้าดินคือความหนาวเย็นจะบั่นทอนพลกำลังถึงขั้นเสียชีวิตแก่ฝ่ายศัตรู ความหนาวเย็นยังจะทำให้การรบไม่สามารถจะดำเนินไปได้โดยสะดวกนัก

2. ยอมสละพื้นที่บ้างเพื่อหวังยึดครองเมื่อกาลเวลาผ่านไปจนศัตรูสุดสิ้นกำลังที่จะรักษาพื้นที่ที่ยึดไว้

3. ทำลายทุกอย่างมิให้เป็นประโยชน์แก่ฝ่ายข้าศึก

4. ดำเนินสงครามกองโจร

5. รณรงค์โฆษณาชวนเชื่อ ปลุกกระดมมวลชนให้รักชาติ โดยใช้วัฒนธรรมเป็นสื่อให้เกิดสำนึกในเชื้อชาติเผ่าพันธุ์และอดีตอันรุ่งโรจน์ของรัสเซีย ใช้ศาสนาเป็นเครื่องมือให้เกิดความสามัคคีเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน และรณรงค์ลัทธินิยมเผ่าพันธุ์สลาฟเพื่อเรียกร้องให้สลาฟในบอลข่านคุ้มครองรัสเซียดินแดนมาตุภูมิของชนเผ่าพันธุ์สลาฟ ตลอดจนการเปลี่ยนนโยบายของตนต่อไปอีกด้วยการยินยอมให้ฝ่ายปฏิปักษ์ทางการเมืองเข้าร่วมการปกครองบ้านเมือง

รัสเซียได้เข้าใจผู้คนให้รักชาติยิ่งขึ้น ด้วยการวาดภาพเยอรมนีว่าเป็นผู้ที่จะมาเป็น “เจ้าเข้าครองรัสเซีย” กล่าวหาเยอรมนีว่าทำสงครามอย่างไร้มนุษยธรรมโดยซึ่งการทารุณกรรมอย่างเหี้ยมโหดที่เยอรมนีปฏิบัติต่อเชลยศึก

มาตรการต่าง ๆ ที่จะตอบโต้เยอรมนีดังกล่าวนี้ ได้มีอีกปัจจัยหนึ่งเสริมส่ง คือ การทูต

มหาพันธมิตร (Grand Alliance)

อริราชศัตรูทรงพลังจนรัสเซียเองก็ยอมตระหนักดีว่า ลำพังรัสเซียนั้นไม่อาจจะพิชิตศึกสงครามได้โดยง่าย รัสเซียต้องแสวงหาพันธมิตร แต่พันธมิตรประเภทใดเล่าที่รัสเซียจะสามารถร่วมมือด้วยได้? รัสเซียต้องการพันธมิตรที่มีเจี้ยวเล็บอย่างแท้จริงที่จะต่อกรกับเยอรมนีในขณะนั้น มีมหาอำนาจที่ประเทศที่มีคุณสมบัติตรงตามที่รัสเซียกำหนด?

มหาอำนาจที่มีปรากฏพลกำลังพอที่จะทัดเทียมกับเยอรมนีได้คือ ญี่ปุ่น สหรัฐอเมริกา อังกฤษและฝรั่งเศส ในสี่ประเทศนี้ ญี่ปุ่นเป็นพันธมิตรของเยอรมนีและได้ตกลงกับรัสเซีย

แล้วว่าจะเป็นกลางถ้ารัสเซียถูกรุกราน โอกาสที่จะดึงญี่ปุ่นเป็นพันธมิตรจึงเป็นไปได้ ฝรั่งเศส
สิ้นสุดอำนาจไปแล้วตั้งแต่เดือนมิถุนายน ค.ศ. 1940 ด้วยน้ำมือเยอรมนี อังกฤษเองก็ถูก
เยอรมนีโจมตีอย่างหนักจนอ่อนเปลี้ย ส่วนสหรัฐอเมริกาก็ต้องสู้ศึกกับญี่ปุ่น การแสวงหา
พันธมิตรตามคุณสมบัติของรัสเซีย จึงเป็นการยากยิ่งนัก ถึงกระนั้น รัสเซียก็ต้องดิ้นรนแสวง
หาพันธมิตรจนได้ รัสเซียจำต้องหันหลังให้แก่อุดมการณ์ด้วยการทาบทามทางไมตรีจากอังกฤษ
และสหรัฐอเมริกา ซึ่งได้ชื่อว่าเป็นผู้นำประเทศโลกนายทุน เพื่อจะให้เปิดแนวรบตะวันตก
ก่อนคลายภาระหนักที่รัสเซียต้องรับศึกเยอรมันในแนวรบตะวันออกอยู่ และต้องการให้สหรัฐ-
อเมริกาประกาศสงครามต่อเยอรมนีด้วย

อังกฤษและสหรัฐอเมริกาเองนั้นมิได้วางใจรับไมตรีรัสเซียเท่าที่ควรในขั้นต้น เพราะ
ได้คาดประเมินการไว้ต่ำกว่าความเป็นจริงมากกว่า ศักยภาพทางทหารของรัสเซียคงต่ำมากด้วย
เหตุที่สตาลินกำจัดคู่แข่งทหารจนสิ้นใน ค.ศ. 1938 ปฏิบัติการรบรุกแบบสายฟ้าแลบของ
เยอรมนีจึงสามารถจะพิชิตบดขยี้รัสเซียจนราบเป็นหน้ากลองได้โดยง่ายภายในสามเดือน
หนึ่ง อังกฤษและสหรัฐอเมริกาก็ยังไม่ล้มเสียทีเดียวว่า รัสเซียเองนั้นเคยเล่นบทบาทประทับใจ
“พลิก” ความคาดหมายเพียงใดเมื่อเดือนสิงหาคม ค.ศ. 1939 รัสเซียจึงอาจจะเล่นบทบาท
เหยียบเรือสองแคม โดยหวังทางไมตรีเยอรมนีอีก มากกว่าทางไมตรีจากอังกฤษและสหรัฐ-
อเมริกา อังกฤษและสหรัฐอเมริกาก็มีความสัมพันธ์กับรัสเซียอย่างระมัดระวัง โดยจำกัดความ
ร่วมมือ ดังจะเห็นได้จากการที่อังกฤษลงนามในข้อตกลงความช่วยเหลือร่วมกันกับรัสเซีย
(Mutual Assistance) ในเดือนกรกฎาคม ค.ศ. 1941 ซึ่งระบุว่า จะไม่แยกทำสนธิสัญญาสันติภาพ
กับฝ่ายอักษะ ส่วนสหรัฐอเมริกาก็ทำข้อตกลงให้เช่าอิม (Lease Agreement) ความร่วมมือที่จำกัด
เช่นนั้นย่อมไม่เพียงพอและไม่ทันกับภาวะคับขันที่รัสเซียเผชิญอยู่ รัสเซียเข้าตาจนถึงขั้น
พร้อมที่จะขอกองทัพอังกฤษและสหรัฐอเมริกามาช่วยตนรบภายในประเทศ แต่แล้วภาวะ
คับขันกลับค่อยคลี่คลายลงไปเองเมื่อสหรัฐอเมริกาเข้าสู่สงครามโลกเต็มตัวในเดือนธันวาคม
ค.ศ. 1941 และทุ่มให้ความช่วยเหลือแก่รัสเซียเต็มที่ มหาพันธมิตรเท่าที่ปรากฏยืนอยู่บน
พื้นฐานแห่งความเข้าใจอันดีว่า ศัตรูร่วมกันคือฝ่ายอักษะ และเห็นพ้องต้องกันว่าต้องไม่แยก
ทำสนธิสัญญาสันติภาพกับฝ่ายอักษะ (ดังที่รัสเซียเคยทำเมื่อ ค.ศ. 1918) แต่มหาพันธมิตร
ก็เต็มไปด้วยความไม่จริงใจและระแวงต่อกันมาก รัสเซียระแวงว่าพันธมิตรต้องการเห็นตน
พินาศกับเยอรมนีจนอาศัยอยู่ไปเอง มากกว่าจะยื่นมือเข้ามาช่วยรัสเซียด้วยการเปิดแนวรบ
ตะวันตกขึ้นที่บอลข่านหรือฝรั่งเศส ปัญหาหนึ่งที่ทำให้พันธมิตรยังคิดข้องใจในการกระทำ
ของรัสเซีย คือ ปัญหาเรื่องยุโรปตะวันออกและภูมิภาคทะเลบอลติก รัสเซียได้ยื่นกรณณ์มันคง
ที่จะเรียกร้องให้มีการปรับแนวพรมแดนให้ถูกต้องโดยระบุว่า ต้องเป็นการปรับตามแนวพรม-

แดนเดิมของรัสเซียปี ค.ศ. 1939 และต้องการให้โปแลนด์ขยายพรมแดนโดยได้ปรัสเซียตะวันออก ซึ่งเป็นการตัดดินแดนของเยอรมนีนั่นเอง พันธมิตรได้แต่รับพิจารณาโดยมีอาจยินยอมรับรองตามความต้องการของรัสเซีย โดยเฉพาะอังกฤษเองได้แสดงจุดยืนแน่วแน่ว่ารัสเซียจะผนวกโปแลนด์ตะวันออกและรูเมเนียไม่ได้ เมื่อการเจรจาหยุดชะงัก รัสเซียมิได้นิ่งนอนใจ ได้เดินการทูตหาหนทางสร้างความมั่นคงแก่พรมแดนของตนต่อไป ด้วยการเจรจาทำสนธิสัญญาร่วมช่วยเหลือกัน (Mutual Aid) กับเชโกสโลวาเกีย (วันที่ 18 กรกฎาคม 1941) และกับโปแลนด์ (วันที่ 30 กรกฎาคม 1941)

เมื่อสงครามโลกดำเนินต่อไปในลักษณะที่เข้าสู่ภาวะคับขันมากขึ้น พันธมิตรก็จำเป็นต้องหันหน้ามาเจรจากับรัสเซียใหม่ โดยพยายามแก้ไขปัญหาที่ติดค้างอยู่คือ ปัญหายุโรปตะวันออกและภูมิภาคทะเลบอลติก เหล่าพันธมิตรจำเป็นต้องรับรู้ความต้องการของรัสเซียในดินแดนดังกล่าวโดยพลตินัย และเพื่อเป็นการผูกมัดรัสเซีย อังกฤษได้ลงนามในสนธิสัญญาเป็นพันธมิตรกับรัสเซียในวันที่ 26 พฤษภาคม ค.ศ. 1942 สนธิสัญญานี้มีกำหนดอายุ 20 ปี ปัญหายุโรปตะวันออก บอลข่านและภูมิภาคทะเลบอลติก ยังคงมีปรากฏและรัสเซียก็พร้อมที่จะรอคอยจังหวะเหมาะที่จะทำให้พันธมิตรต้องยอมรับความต้องการของรัสเซียในภูมิภาคหน้า สิ่งที่รัสเซียไม่เคยวางมือคือ เรื่องโปแลนด์ รัสเซียได้ตัดความสัมพันธ์กับรัฐบาลพลัดถิ่นโปแลนด์ในปี ค.ศ. 1943 เพราะรัฐบาลพลัดถิ่นโปแลนด์นี้ได้รับความอุปถัมภ์จากฝ่ายพันธมิตร ผิดจุดมุ่งหมายของรัสเซียที่ต้องการรัฐบาลโปแลนด์ที่เป็นคอมมิวนิสต์เพื่อสะดวกแก่การกลืนกินโปแลนด์ ปัญหาโปแลนด์นี้เองเป็นจุดที่ชี้ชัดถึงการที่พันธมิตรต้องหวนอมขมกลืนกับพฤติกรรมรัสเซีย เพราะรัสเซียแสดงที่ท่าพร้อมที่จะหวนกลับไปสู่ความเป็นมิตรกับเยอรมนีอีกครั้งหนึ่ง เมื่อพันธมิตรไม่อาจรับปากรับคำที่จะเปิดแนวรบตะวันตก รัสเซียก็ย่อมต้องคืนชนพ่นอนกลายเป็นความเสี่ยงความมั่นคงของตน ด้วยการหันไปหาเยอรมนี เยอรมนีเองก็ได้ใช้ญี่ปุ่นเป็นคนกลางเจรจาทหาทางทำสนธิสัญญาสันติภาพกับรัสเซีย การเจรจาทหาทางรัสเซียได้ดำเนินไปถึง 4 ครั้ง พร้อม ๆ กับการที่การรบยังคงมีปรากฏในดินแดนรัสเซีย เป็นเหตุให้พันธมิตรจำเป็นต้องปฏิบัติการยกพลขึ้นบกในทวีปแอฟริกาเหนือในปลายปี 1942 นั้นเอง

ในปี ค.ศ. 1943 แนวรบของเยอรมนีในตะวันออกเริ่มหดตัว เยอรมนีเป็นฝ่ายถอยด้วยเหตุที่รัสเซียรบรุกเอาจริงเอาจังและเยอรมนีเองขาดการประสานงานในการปฏิบัติการรบและขาดความร่วมมือจากชาวพื้นเมืองในการปกครองดินแดนที่ยึดครองได้มา เมื่อรัสเซียรบรุกยึดเมืองสตาลินกราด (Stalingrad) คืน ก็ทำให้สถานการณ์พลิกกลับ ฝ่ายพันธมิตรเริ่มเป็นฝ่ายรุกและความสัมพันธ์กับรัสเซียก็เริ่มมีรอยร้าวมากขึ้น ด้วยเหตุที่รัสเซียมิได้เพียงแต่ขับ

เยอรมนีออกจากประเทศของตนเท่านั้น กองทัพรัสเซียยังรุกไล่เยอรมนีให้ออกไปจากยุโรป ตะวันออกด้วย เป็นการรบรุกเข้ายึดครองภูมิภาคนั้น ในขณะเดียวกัน เมื่อเกิดความขัดแย้ง กับพันธมิตรด้วยเรื่องยุโรปตะวันออก รัสเซียก็ได้ดำเนินการทูตเปิดการเจรจากับเยอรมนีในเดือนธันวาคม ค.ศ. 1943 ณ กรุงสตอกโฮล์ม (Stockholm) โดยตั้งเงื่อนไขต่อไปนี้.-

1. เยอรมนีรับรองพรหมแดนรัสเซียที่มีปรากฏใน ค.ศ. 1939

2. เยอรมนียินยอมให้รัสเซียแผ่ขยายอำนาจอาณาเขตได้โดยเสรีในทวีปเอเชีย และหาทางออกทางทะเลทางช่องแคบบอลติกและดาร์ดาแนลส์

เงื่อนไขดังกล่าวนี้มีข้อควรคิดว่า สตาลินเองจริงจังกึ่งเพียงใดกับเงื่อนไขนั้น ในเมื่อ รัสเซียรุกรานบ้านอยู่แล้ว การเจรจากับเยอรมนีเป็นเพียงการสร้างอำนาจต่อรองในการเจรจากับฝ่ายพันธมิตรเพื่อให้รับรองพรหมแดนใหม่ของรัสเซีย และเพื่อให้พันธมิตรเปิดแนวรบใน ตะวันตก การสร้างอำนาจต่อรองนี้คงได้ผลบ้างพอสมควร ดังปรากฏในเอกสารทางการของ สหรัฐอเมริกา ลงวันที่ 10 สิงหาคม ค.ศ. 1943 ระบุว่า วงการทหารของสหรัฐอเมริกาได้ชี้แนะ พันธมิตรให้ร่วมมือกับรัสเซีย เพราะได้พิจารณาแล้วเห็นว่า หลังสงครามโลก รัสเซียมีความ เข้มแข็งมากขึ้น และพันธมิตรจะต้องอาศัยรัสเซียให้ร่วมสงครามนำน้ำแปซิฟิก เพื่อปราบ ญี่ปุ่น

มหาพันธมิตรกระทำการที่ร่วมกันในการปราบเยอรมนี และมีความขัดแย้งกัน ด้วยเรื่องปัญหาดินแดนที่ยังหาข้อยุติไม่ได้ ทั้ง ๆ ที่ได้มีการเปิดการประชุมพิจารณาครั้งแล้ว ครั้งเล่า ดังต่อไปนี้.-

1. การประชุมที่นิวฟันด์แลนด์ (Newfoundland) ในเดือนสิงหาคม ค.ศ. 1941 ประธานาธิบดีรูสเวลท์ (Roosevelt) พบกับนายกรัฐมนตรี เชอร์ชิล (Churchill) เพื่อหาจุดทางสร้าง ความสัมพันธ์ต่อกันให้เหนียวแน่นด้วยการจัดตั้งสื่อติดต่อกันเป็นการส่วนตัว และได้เจรจาคิดจัดตั้งองค์กรระหว่างประเทศแทนสันนิบาตชาติ เรียกว่า องค์กรสหประชาชาติ ซึ่งจัดตั้ง ขึ้นในเวลาต่อมา ในเดือนมกราคม ค.ศ. 1942

2. การประชุมที่คาซาบลังกา (Casablanca ในมอริอ็อกโก) ในเดือนมกราคม ค.ศ. 1943 ประธานาธิบดีรูสเวลท์พบกับนายกรัฐมนตรีเชอร์ชิล เพื่อปรึกษาการเตรียมปฏิบัติการ รบในน่านน้ำเมดิเตอร์เรเนียน และเห็นพ้องต้องกันที่จะให้เยอรมนีต้องยอมแพ้โดยไม่มี เงื่อนไขและให้ยอมรับผิดชอบต่อการก่อสงครามโลกขึ้น

3. การประชุมที่มอสโก ในเดือนตุลาคม ค.ศ. 1943 รัฐมนตรีว่าการต่างประเทศ ของสหรัฐอเมริกา อังกฤษและรัสเซียประชุมพิจารณาถึงมาตรการที่จะลงโทษฝ่ายอักษะ และ เห็นด้วยที่จะเรียกร้องให้เยอรมนียอมแพ้โดยไม่มีเงื่อนไข อีกทั้งประชุมเห็นพ้องต้องกันที่จะ จัดตั้งองค์กรสหประชาชาติ

ในการประชุมที่มอสโคว์ ครั้งนั้น มอสโคว์ปิดบังเจตนาารมณต์ส่วนตนไว้ โดยมีได้แสดงที่ท่าแต่อย่างใด เมื่อฝ่ายพันธมิตรแจ้งการปฏิบัติการรบในช่องแคบที่เรียกว่าปฏิบัติการโอเวอร์-ลอร์ด (Overlord Channel Operation)

4. การประชุมที่เตหะราน (Tehran ในอิหร่าน) ในวันที่ 28 พฤศจิกายน ค.ศ. 1943 เชอร์ชิลล์ รัสเวลท์ และสตาลินได้พบปะกัน รัสเซียแจ้งให้ทราบว่ ตนไม่ยินยอมให้มีการปฏิบัติการตามแผนโอเวอร์ลอร์ด ด้วยถือว่า จะเป็นการยกพลขึ้นบกในบอลข่านโดยมีเจตนาอำพรางที่จะปิดล้อมรัสเซียมิให้กลืนบอลข่านและยุโรปตะวันออก รัสเซียยื่นกรณให้ยกพลขึ้นบกฝรั่งเศสภาคเหนือเป็นทางลัดตัดสู่เบอร์ลิน อีกเรื่องหนึ่งที่สำคัญในการประชุมครั้งนั้นคือ การที่รัสเซียจะประกาศจัดตั้งรัฐบาลโปแลนด์และเชโกสโลวะเกียพลัดถิ่นที่เป็นคอมมิวนิสต์

ในการประชุมครั้งนั้น ได้มีการตกลงปักปันพรมแดนใหม่ในยุโรปตะวันออก กล่าวคือโปแลนด์เสียดินแดนตะวันออกให้แก่รัสเซีย โดยจะได้รับชดเชยเป็นดินแดนปรัสเซียตะวันออก (ของเยอรมนี) และขยายพรมแดนโปแลนด์ตะวันตกไปจดแม่น้ำโอเดอร์ (Oder) ซึ่งเท่ากับว่าได้ดินแดนไซลีเซียตอนบน (Upper Silesia) ของเยอรมนีด้วย

ส่วนการลงโทษเยอรมนีนั้น รัสเซียเสนอให้ยกเลิกผู้ชำนาญการทางทหารของเยอรมนีเสีย แต่พันธมิตรไม่เห็นด้วย เมื่อพิจารณาพื้นที่ยึดครองเยอรมนีตามแผนของสหรัฐอเมริกา รัสเซียก็ไม่ตกลงเห็นชอบเช่นกัน

ด้วยความต้องการที่จะให้รัสเซียร่วมสงครามแปซิฟิกเพื่อปราบญี่ปุ่นและเข้าร่วมองค์การสหประชาชาติ ทำให้พันธมิตรจำต้องยอมผ่อนปรนให้แก่รัสเซียในเรื่องการขยายพรมแดน แม้เมื่อยินยอมเช่นนั้นก็ได้หมายความว่า รัสเซียจะร่วมสงครามแปซิฟิก จึงเป็นการผ่อนปรนโดยรัสเซียไม่มีภาระผูกพันอันใดเป็นข้อแลกเปลี่ยน

เมื่อได้สิ่งที่ตนต้องการแล้ว รัสเซียก็ยินดีให้ความร่วมมือในการปราบเยอรมนีอย่างจริงจัง ดังปรากฏจากการที่รัสเซียได้รบรุกต่อไปตามกลยุทธ์สตาลินที่เรียกว่า “รบรุกนับสิบ” (“Ten blows”) เพื่อสลายพลังอันกล้าแข็งของทัพเยอรมัน และพันธมิตรเองก็ได้เปิดแนวรบตะวันตก (ตามที่รัสเซียต้องการ) ขึ้นที่ฝรั่งเศสภาคเหนือซึ่งถือว่าเป็นการประสานงานกันในการรบรุกบีบเยอรมนีทั้งสองด้าน แผนการดังกล่าวนี้รัสเซียให้ความร่วมมืออย่างแข็งขันด้วย ถือว่าเป็นการยิงปืนนัดหนึ่งได้เหยื่อถึง 2 ราย กล่าวคือ การที่รัสเซียรุกไล่เยอรมนีออกจากยุโรปตะวันออก เป็นการปราบเยอรมนีตามแผนประสานงานกับพันธมิตร และเป็นโอกาสเหมาะที่รัสเซียจะเข้ายึดครองดินแดนยุโรปตะวันออกที่รัสเซียได้อ้างว่าต้องการปลดแอกให้ด้วย

ในเดือนกรกฎาคม ค.ศ. 1944 รัสเซียเข้ายึดครองภูมิภาคทะเลบอลติกและโปแลนด์สองเดือนต่อมา ได้ยึดครองรูเมเนียและบัลแกเรีย การรुकืบหน้าสู่ลุ่มน้ำดานูบ และเข้าไปใน

บอลข่านเช่นนั้น ทำให้พันธมิตรต้นตระหนก และเพียรพยายามที่จะมิให้รัสเซียเข้ายึดครองกรีซ ซึ่งจะทำให้รัสเซียสามารถแผ่ขยายอำนาจอิทธิพลครอบงำน่านน้ำเมดิเตอร์เรเนียน

ตั้งแต่เดือนมิถุนายน ค.ศ. 1944 มาแล้วที่อังกฤษได้ตั้งข้อเสนอแก่รัสเซียดังต่อไปนี้.-

1. แบ่งบอลข่าน โดยรัสเซียมีอำนาจอิทธิพลในบัลแกเรียและรูเมเนีย
2. อังกฤษเข้าควบคุมกรีซ

ข้อเสนอนี้ รัสเซียยอมรับในหลักการ ในเดือนตุลาคม โดยมีการเจรจาเพิ่มเติมว่า

1. รัสเซียมีอำนาจครอบงำฮังการี รูเมเนีย และบัลแกเรีย ในอัตราส่วน 75% - 80%
2. รัสเซียมีอำนาจครอบงำยูโกสลาเวียในอัตราส่วน 50%

รัสเซียให้คำมั่นที่จะไม่แทรกแซงกิจการภายในและแทรกแซงทางทหารในบรรดารัฐดังกล่าวข้างต้น

เมื่อตกลงกันได้ในการแบ่งสรรอำนาจผลประโยชน์ต่อกันแล้ว รัสเซียได้รุกคืบหน้าเข้ายึดครองออสเตรียและปรัสเซียตะวันออกในเดือนเมษายน ค.ศ. 1945 การรุกคืบหน้าและเข้ายึดครองดินแดนบอลติก ยุโรปตะวันออก และบอลข่านนั้น เป็นการปฏิบัติการที่ต่อเนื่องกันมาตามลำดับในระหว่างปี ค.ศ. 1943-45 สิ่งที่รัสเซียต้องการจากพันธมิตรคือ ต้องการให้พันธมิตรรับรองอำนาจอิทธิพลรัสเซียในดินแดนเหล่านั้น ซึ่งเป็นการยากยิ่งสำหรับพันธมิตรจึงได้มีการประชุมขึ้นที่เมืองยัลตา (Yalta ในคาบสมุทรไครเมีย) ในระหว่างวันที่ 4-11 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1945 สภาพความเป็นจริงที่ประจักษ์แก่ฝ่ายพันธมิตรได้แก่ การที่รัสเซียยึดครองยุโรปตะวันออกเป็นส่วนใหญ่ กองทัพพันธมิตรเพิ่งรุกมาถึงแม่น้ำไรน์ (Rhine) ในขณะที่กองทัพรัสเซียกำลังจะข้ามแม่น้ำโอเดอร์เพื่อเข้าโจมตีกรุงเบอร์ลิน สภาพนี้เป็นภูมิหลังของการประชุมที่พันธมิตรตระหนักดีว่าตนเป็นฝ่ายเสียเปรียบ

ณ ที่ประชุมได้มีการถกเถียงเรื่องการทำที่จะเชิญจีนและฝรั่งเศสเข้าร่วมการประชุม ถกเถียงปัญหาปลีกย่อยเรื่องการจัดตั้งองค์การสหประชาชาติ ปัญหายุโรปตะวันออก และพิจารณาเรื่องการทำที่รัสเซียจะเข้าร่วมสงครามในน่านน้ำแปซิฟิก รัสเซียได้ตั้งข้อเสนอต่อไปนี้.-

1. เสนอขยายพรมแดนโปแลนด์ไปจดแม่น้ำโอเดอร์และแม่น้ำนีส (Neisse)
2. การร่วมยึดครองเยอรมนีซึ่งเป็นการทำลายสถานภาพของเยอรมนีในฐานะเป็นประเทศเอกราช
3. การกำหนดค่าปฏิกรรมสงครามอย่างหนักหน่วงที่เยอรมนีต้องจ่ายแก่ฝ่ายมหาพันธมิตร

4. การเรียกคืนอภิสิทธิ์อำนาจผลประโยชน์ของรัสเซียในแมนจูเรีย และเกาหลีคืน จากฝ่ายญี่ปุ่น ซึ่งได้แก่กิจการเดินรถไฟสายจีนตะวันออก (The Chinese Eastern Railway) การตั้งฐานทัพในเมืองท่าของคาบสมุทรเลียตตุง (Liaotung) การเรียกคืนเกาะแซคาลินตอนใต้ (Sakhalin) และหมู่เกาะคูริล (Kuriles Islands)

ข้อเรียกร้องของรัสเซียเรื่องตะวันออกไกลคือการเรียกคืนทุกสิ่งทุกอย่างที่รัสเซียได้เสียให้แก่ญี่ปุ่นผู้ชนะสงครามรัสเซีย-ญี่ปุ่นแห่งปี ค.ศ. 1904-05 การที่พันธมิตรยอมรับรู้เรื่องรัสเซียจะแผ่อิทธิพลทั้งในยุโรปตะวันออกและเอเชียตะวันออกไกล เพื่อแลกกับการที่รัสเซียจะเข้าร่วมองค์การสหประชาชาติและเข้าร่วมสงครามแปซิฟิกนั้น ถือว่าเป็นการขายกลุ่มประเทศเล็กของทั้งสองภูมิภาคเพื่อแลกกับผลประโยชน์ของมหาพันธมิตรเอง เป็นการผ่อนปรน (Appeasement) อย่างมากแก่รัสเซีย จนเป็นที่วิพากษ์วิจารณ์อย่างมากในสายตาของนักประวัติศาสตร์ รัสเซียได้กล่าวอ้างว่า ที่ต้องมีอำนาจอิทธิพลทั้งในยุโรปตะวันออกและเอเชียตะวันออกไกล ก็เพราะต้องการดินแดนสองแห่งนี้เป็นแนวพรมแดนที่มีความมั่นคงยิ่ง เป็นการดำเนินนโยบายแผ่ขยายดินแดนด้วยเหตุผลทางการเมืองและเศรษฐกิจดังที่ฮิตเลอร์เคยอ้าง (Lebensraum ซึ่งแปลว่า Living space) และเป็นการขยายดินแดนเพื่อความคงอยู่ของตน การผ่อนปรนนั้นจึงเกิดขึ้นด้วยเหตุดังกล่าว และเป็นเพราะอังกฤษเองถือว่า ยุโรปตะวันออกไม่สำคัญเท่าตะวันออกไกล สหรัฐอเมริกาผ่อนปรนโดยเชื่อมั่นว่า ทุกสิ่งทุกอย่างจะเปลี่ยนแปลงในอนาคตเมื่อสงครามโลกยุติด้วยชนะทางทหาร ซึ่งจะสามารถยุติปัญหาทางการเมืองในภูมิภาคเหล่านั้นได้ แต่สิ่งที่ควรสังเกตในที่นี้ก็คือ เมื่อสงครามยุติลง ยุโรปตะวันออกได้ถูกรัสเซียยึดครองโดยความยินยอมของมหาพันธมิตรเอง ครั้งหนึ่งพันธมิตรทำสงครามโลกกับเยอรมนีด้วยเหตุไม่ยินยอมให้เยอรมนีขยายอาณาเขตไปสู่ยุโรปตะวันออก เพราะถือว่าเป็นการล่วงละเมิดดุลยภาพแห่งอำนาจในยุโรป

ข้อตกลงดังกล่าวข้างต้นได้ถูกหยิบยกขึ้นมาพิจารณาและย้ำหนักแน่นยิ่งขึ้นในการประชุมครั้งต่อมาที่พอตสดัม (Potsdam) ในเดือนกรกฎาคม ค.ศ. 1945 ผู้นำที่เข้าประชุมเป็นอีกชุดหนึ่ง นายคลีเมนต์ แอทลี (Clement Atlee) เป็นนายกรัฐมนตรีอังกฤษ นายแฮรี ทรูแมน (Harry Truman) เป็นประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกา รัสเซียเป็นฝ่ายเดียวที่ยังคงมีสตาลินคนเดียว ผู้นำอังกฤษและสหรัฐอเมริกามีทัศนคติต่อสถานการณ์โลกต่างจากผู้นำเดิมมาก การเจรจาจึงออกมาในรูปที่ผ่อนปรนแก่ฝ่ายรัสเซียด้วยคำนึงถึงความจริงว่า รัสเซียยึดครองดินแดนเหล่านั้นอยู่แล้ว เป็นการตัดสินทางการเมืองโดยคำนึงถึงพัฒนาการทางทหารมากกว่าอื่นว่า ไม่มีทางเลือกเป็นอื่น ถ้ายังต้องการความร่วมมือจากรัสเซีย รัสเซียได้ตักปากรับคำด้วยว่าจะอนุญาตให้ดินแดนเหล่านี้ที่ตนยึดครองมีสิทธิ์จัดการเลือกตั้งทั่วไปเพื่อใช้สิทธิเสรีภาพในการ

เลือกระบอบการปกครองที่ตนต้องการ ในภาวะสงคราม รัสเซียก็ยินดีให้ดินแดนเหล่านั้นจัดตั้งรัฐบาลผสม (Coalition) ประกอบด้วยกลุ่มผลประโยชน์ที่ต่างลัทธิอุดมการณ์ได้เป็นรัฐบาลเป็นการชั่วคราว เป็นการเอาใจฝ่ายพันธมิตร คำนึงหนึ่งที่รัสเซียได้ให้แก่ฝ่ายพันธมิตรที่นับว่าสำคัญคือ สัญญาว่าเมื่อปราบเยอรมนีแล้ว อีกสามเดือนจะเข้าร่วมสงครามปราบญี่ปุ่น ที่ประชุมตกลงที่จะแบ่งพื้นที่ (Zone) ยึดครองเยอรมนี ตลอดจนตกลงกำหนดให้เยอรมนีเป็นกลาง ส่วนในตะวันออกไกล สหรัฐอเมริกาเป็นตัวแทนมหาพันธมิตรในการที่จะยึดครองญี่ปุ่น รัสเซียและสหรัฐอเมริกาได้รับมอบหมายหน้าที่ปลดอาวุธญี่ปุ่นในเกาหลี

เมื่อสงครามได้ยุติลงในยุโรปในเดือนพฤษภาคม ค.ศ. 1945 ก็เป็นที่ประจักษ์ชัดแก่ชาวยุโรปแล้วว่า รัสเซียได้ขยายพรมแดนของตนไปสู่ยุโรปตะวันออกเป็นเนื้อที่โดยประมาณ 193,000 ตารางไมล์ ปกครองประชากรในพื้นที่ยึดครองประมาณ 60 ล้านคน ดินแดนเหล่านั้นได้แก่.-

1. ภูมิภาคทะเลบอลติก
2. โปแลนด์ตะวันออก
3. เบสซาราเบีย
4. บุกovina (Bukovina) ตอนเหนือ
5. คาร์เลีย (Karelia) ตะวันออก
6. ปรัสเซียตะวันออกตอนเหนือ

รัสเซียถือว่าดินแดนตั้งแต่ฟินแลนด์ ไปจดชายฝั่งทะเลเอเจียน (Aegean) และทะเลเอเดรียติก (Adriatic) เป็นเขตอิทธิพลของตน ส่วนในตะวันออกไกล รัสเซียได้รับผลประโยชน์ทุกประการคืนจากญี่ปุ่น รวมทั้งมีอิทธิพลเหนือมองโกเลียนอกและแมนจูเรีย

สิ่งที่รัสเซียได้รับอันเป็นผลมาจากการที่พันธมิตรผ่อนปรนให้แก่รัสเซีย ล้วนเป็นการได้มาในลักษณะบีบบังคับในภาวะจำยอมที่พันธมิตรต้องเผชิญอยู่ ถึงกระนั้น ข้อตกลงที่ยัลตากี้ถูกวิพากษ์วิจารณ์อย่างหนักว่า เป็นข้อตกลงผ่อนปรนเรื่องดินแดนให้แก่รัสเซีย โดยมีได้คำนึงถึงหลักการวินิจฉัยด้วยตนเองตามแนวเชื้อชาติเลย เป็นการขายประเทศเล็กประเทศน้อยให้แก่รัสเซียอย่างควรแก่การละอายใจ อันที่จริงก็เป็นเรื่องที่ควรพิจารณาอีกแง่มุมหนึ่งว่า พันมิตรไม่มีทางเลือกอื่นอีก สถานการณ์แวดล้อมบ่งบอกชัดว่า รัสเซียได้ยึดครองดินแดนที่เป็นปัญหาเหล่านั้นอยู่แล้ว การไม่ยินยอมรับรองยอมหมายถึงการหยิบอาวุธขึ้นมาต่อสู้กับรัสเซีย ซึ่งเป็นเหตุสุดวิสัยสำหรับมหาพันธมิตรที่จะทำ ด้วยประเทศชาติอ่อนเปลี้ยเพลียแรงจากการทำสงครามมาช้านานหลายปีแล้ว จนสุดสิ้นพลังมติมหาชนที่จะหนุนนำการต่อต้านรัสเซียอีก ข้อตกลงที่ยัลตากี้จึงนับเนื่องเป็นข้อตกลงที่ดีที่สุดใต้วงการณั้

แล้ว รัสเซียเป็นฝ่ายได้เปรียบด้วยเหตุสถานการณ์โลกเอื้ออำนวย ซึ่งในยามสงบ โอกาสที่ รัสเซียจะยাত্রาทัพเข้ารุกรานดินแดนยุโรปตะวันออก ย่อมเป็นไปได้และรัสเซียเองก็ไม่ เคยคาดคิดจะหาญทำเช่นนั้นมาก่อน อีกทั้งก็คงจะไม่เคยฝันว่าจะได้ดินแดนเหล่านั้นอย่าง ง่ายดายและลายนวลเช่นนั้น อย่างไรก็ตาม สิ่งที่ควรคำนึงก็คือ ข้อตกลงที่ขัดตาเป็นการผ่อน ปรนแก่รัสเซียด้วยเหตุภาวะจำยอมแม้จนถึงการจำยอมเบียดบังเอกราชอำนาจอธิปไตยของ ประเทศเล็กประเทศน้อย เพื่อเห็นแก่สันติภาพโลก ปัญหาเดียวเท่านั้นที่ฝ่ายพันธมิตรยัง มีอาจยินยอมให้รัสเซียคือ ปัญหาโปแลนด์

สถานการณ์ทางทหารระบุว่า ในฤดูร้อนปี ค.ศ. 1944 รัสเซียได้เข้ายึดครองโปแลนด์ และให้การสนับสนุนการเคลื่อนไหวของคอมมิวนิสต์โปแลนด์ อันเป็นการแสดงชัดว่า รัสเซีย จะไม่รับรองรัฐบาลโปแลนด์พลัดถิ่นตามที่พันธมิตรต้องการ อีกทั้งเมื่อเกิดการลุกฮือขึ้นใน วอร์ซอ ในวันที่ 4 เดือนสิงหาคม ค.ศ. 1944 รัสเซียก็เต็มใจที่จะเห็นเยอรมนีเข้าปราบปราม ผู้ก่อการร้ายโดยมิได้เข้าแทรกแซงทางทหารแต่อย่างใด

เมื่อมหาสมุทรยุโรปได้สิ้นสุดลงในเดือนพฤษภาคม ค.ศ. 1944 ภารกิจต่อไปคือ การปราบญี่ปุ่นในตะวันออก รัสเซียได้ให้คำมั่น ณ ที่ประชุมยัลตาและพอตสדםว่า เมื่อสิ้น สงครามในยุโรปแล้ว อีกสามเดือนจะเข้าร่วมสงครามปราบญี่ปุ่น ขั้นตอนของการประกาศ สงครามกับญี่ปุ่นนั้นค่อนข้างจะให้ประโยชน์แก่ฝ่ายรัสเซียมาก ดังจะเห็นได้จากการที่ญี่ปุ่น เองได้เพียรพยายามที่จะติดต่อกับรัสเซียเพื่อขอให้ไกล่เกลี่ยยุติสงครามแปซิฟิก ในเดือน มิถุนายน ได้มีการแถลงการณ์จุดมุ่งหมายดังกล่าว แต่แล้วต่อมา รัสเซียมิได้แสดงที่ท่าสนอง ตอบ คำประกาศที่พอตสדםในวันที่ 26 กรกฎาคม เป็นเครื่องแสดงประจักษ์ชัดว่า รัสเซีย นั้นมีจุดมุ่งหมายใด พันทีที่สหรัฐอเมริกาได้ทิ้งระเบิดปรมาณูลูกแรกลงทำลายเมืองฮิโรชิมา (Hiroshima) ในวันที่ 6 สิงหาคม สองวันต่อมา รัสเซียก็ประกาศสงครามต่อญี่ปุ่น และได้ปฏิบัติ การทางทหารเข้ายึดครองแมนจูเรียและคาบสมุทรเลียวตุงในเดือนกันยายนนั่นเอง นายโมโล- ตอฟ รัฐมนตรีว่าการต่างประเทศได้ตั้งข้อเรียกร้องที่จะให้มีการเจรจาเรื่องการยึดครองญี่ปุ่น ข้อตกลงที่มอสโกในเดือนธันวาคมต่อมามีลักษณะประนีประนอม กล่าวคือ รัสเซียได้เป็น สมาชิกของคณะกรรมการตะวันออกไกล (Far Eastern Commission) และสภาพันมิตร (Allied Council) ซึ่งดำเนินการยึดครองญี่ปุ่น แต่ในภาคปฏิบัติแล้ว รัสเซียมิได้มีอำนาจควบคุมญี่ปุ่น รัสเซียเรียกร้องให้กำหนดญี่ปุ่นเป็นเขตปลอดทหารและลดกำลังอาวุธญี่ปุ่น แต่ข้อเรียกร้อง เช่นนั้นมีได้มีผลใช้บังคับตามวิถีทางที่รัสเซียต้องการ นายพล ดักกลาส แมคอาเธอร์ (General Douglas MacArthur) ผู้บัญชาการทหารสูงสุดของกองทัพพันธมิตรได้กำหนดนโยบายการยึด- ครอบญี่ปุ่นว่า มุ่งที่จะทำลายกำลังแสนยานุภาพ (demilitarize) และสร้างระบอบประชาธิปไตย

(democratize) ขึ้นในญี่ปุ่น นโยบายเช่นนี้ปรากฏชัดในมาตราที่ 9 ของรัฐธรรมนูญในเวลาต่อมา ว่า ญี่ปุ่นประณามสงคราม และไม่ประสงค์ที่จะสร้างจักรวรรดิขึ้นคุกคามเสถียรภาพความมั่นคงของเอเชียอาคเนย์ รัสเซียและจีน จุดประสงค์ของพันธมิตรในการยึดครองญี่ปุ่นจึงมิได้เป็นไปตามจุดประสงค์ของรัสเซียเท่าใดนักด้วยประการฉะนี้

ในกรณีจีนก็เช่นเดียวกัน ตามข้อตกลงของพันธมิตรนั้น พรรคชาตินิยมและรัสเซีย จะทำหน้าที่ปลดอาวุธญี่ปุ่นในประเทศจีน โดยรัสเซียมีหน้าที่เช่นนั้นในแมนจูเรีย การปลดอาวุธดำเนินไปตามครรลองอันเป็นประโยชน์แก่ฝ่ายรัสเซียเอง กล่าวคือ ทุกสิ่งที่ญี่ปุ่นได้สร้างขึ้นในด้านอุตสาหกรรมพาณิชย์กรรมและการทหารในแมนจูเรีย ล้วนตกอยู่ในเงื้อมมือของรัสเซียโดยสิ้นเชิง การปลดอาวุธครั้งนั้นได้มีผลทางอ้อมต่อขบวนการคอมมิวนิสต์ในประเทศจีน ในด้านที่รัสเซียได้หยิบยื่นอาวุธยุทโธปกรณ์จากคลังแสงญี่ปุ่นในแมนจูเรียให้แก่พรรคจีนคอมมิวนิสต์ เป็นการเสริมสร้างศักยภาพทางทหารแก่พรรคให้ขึ้นมาท้าทายพรรคชาตินิยม และทำให้มีคุณภาพทางทหารพอที่จะต่อสู้กันทางการเมืองเสมอกันอย่างไม่เคยปรากฏมาก่อน

เมื่อสิ้นสงครามโลกครั้งที่ 2 แล้ว เป็นที่ประจักษ์ชัดแก่โลกว่า รัสเซียได้ทะยานตนขึ้นเป็นอภิมหาอำนาจผู้เก็บเกี่ยวผลประโยชน์ทางดินแดน เศรษฐกิจและการเมืองมหาศาลยิ่งกว่าประเทศใด ๆ ในฝ่ายมหาพันธมิตร ผลประโยชน์นั้นได้มาโดยเชิงการทูตประสานกับยุทธวิธีอันล้ำลึก แต่ก็อาจจะกล่าวได้ว่า เป็นการได้มาซึ่งผลประโยชน์เกินกว่าที่รัสเซียได้ลงทุนหรือคาดหวังมาก่อน เมื่ออังกฤษและฝรั่งเศสประกาศสงครามต่อเยอรมนีใน ค.ศ. 1939 นั้น เหตุผลประการหนึ่งคือ การปกป้องทวีปยุโรปไว้มิให้เยอรมนีครอบครองแต่ฝ่ายเดียว แต่เมื่อสงครามโลกยุติลง รัสเซียคือผู้ที่ทรงอำนาจที่สุดบนภาคพื้นทวีป มหาอำนาจเดิมที่ทรงอำนาจล้วนอ่อนเปลี้ยสิ้นพลังกำลังที่จะต้านทานหรือแม้แต่จะทำลายรัสเซียได้โดยลำพังคือ อังกฤษ ฝรั่งเศส เยอรมนี และอิตาลี ผู้ชนะสงครามสิ้นสุดอำนาจต่อรองที่จะเจรจาช่วยเหลือยุโรปตะวันออกให้พ้นเงื้อมมือรัสเซีย รัสเซียให้ได้แต่ความหวังโดยปราศจากข้อผูกมัดตนเองว่า ยินดีจะให้ประชาชาติทุกแห่งในดินแดนภายใต้การยึดครองของตนจัดการเลือกตั้งทั่วไปโดยเสรี เพื่อให้ตัดสินใจอนาคตของประเทศชาติได้ว่าต้องการระบอบประชาธิปไตยหรือระบอบคอมมิวนิสต์ ผู้ชนะเป็นแต่ผู้รับทราบการได้มาซึ่งผลประโยชน์ของรัสเซียเท่านั้น โดยปราศจากอำนาจที่จะบังคับให้รัสเซียปล่อยประเทศผู้เป็นเหยื่อ

จริงอยู่ ก่อนสงครามโลก รัสเซียได้เพียรพยายามที่จะหลีกเลี่ยงสงครามและเมื่อสงครามคืบคลานใกล้พรมแดน รัสเซียก็ยังตั้งมั่นกล้าเร่งสร้างความมั่นคง และเร่งเดินการทูตหันเหทิศทางของสงครามไปสู่ทิศทางอื่นเพื่อความอยู่รอดของรัสเซีย แต่เมื่อต้องเผชิญสงครามในท้าย

สุด รัสเซียได้ต่อสู้จนถึงที่สุด และสามารถยืนหยัดอยู่ได้เกินความคาดหมายของชาวโลก อีกทั้งยังสามารถขยายเกรงเลืมหิมขาวออกครอบคลุมทั้งยุโรปตะวันออกและเอเชียตะวันออกเฉียง

การปราบเยอรมนีและอิตาลีแล้วกลับกลายเป็นต้องเผชิญศัตรูใหม่ที่ทรงพลังมิได้น้อยกว่าเยอรมนี ย่อมเป็นความหนักใจน่าปริวิตกสำหรับผู้ชนะอย่างมิต้องสงสัยเลย ปัญหาที่แท้จริงว่า รัสเซียจะดำเนินการอย่างไรต่อดินแดนภายใต้การยึดครอง และผู้ชนะจะยื่นมือเข้าไปช่วยได้ในระดับใด โดยมีต้องเสี่ยงต่อการเผชิญหน้ากับรัสเซีย ความหวาดกลัวรัสเซียที่แสดงออกในรูปของความหวั่นเกรงในอำนาจอิทธิพลและพละานุภาพแห่งลัทธิอุดมการณ์ การแบ่งฝ่ายได้เริ่มปรากฏแล้ว เมื่อผู้ชนะไม่สามารถทำความตกลงกับรัสเซียได้ในหลายประเด็น จนนำไปสู่วิกฤตการณ์ก่อเกิดสงครามเย็น ซึ่งเป็นสงครามอีกรูปแบบหนึ่งที่ประจักษ์ชัดถึงการมาถึงทางตันของทั้งสองฝ่ายในการที่จะหีบอาวุธขึ้นมาประหัดประหารกันดังที่เคยปฏิบัติมาแล้วในอดีต การต่อสู้แบบใหม่นี้ระบุนักต่อสู้มีเพียงคู่เดียวเด่นสุดคือ สหรัฐอเมริกาและรัสเซีย